

Renata Lewicka

doktor nauk prawnych, Uniwersytet Łódzki
ORCID: 0000-0001-5609-3072

Prawo do lasu

Słowa kluczowe: publiczne prawa podmiotowe, lasy, zrównoważona gospodarka leśna, prawo jednostki do korzystania z lasu

1. Koncepcje praw podmiotowych

Wśród wielu koncepcji publicznych praw podmiotowych za utrwalony już w doktrynie i orzecznictwie uznać należy pogląd, że mają one swoje źródła w przyrodzonych prawach człowieka, a prawo pozytywne jest tylko instrumentem wprowadzającym te prawa w życie¹. Problematyka postrzegania publicznych praw podmiotowych do środowiska stanowi przedmiot już wieloletniego dyskursu prawniczego, którego uczestnicy opowiadają się za przyznaniem lub przeciw przyznaniu takiego charakteru prawom koncentrującym się wokół spraw związanych zarówno z obowiązkiem ochrony środowiska, prawem do korzystania z niego, jak i wreszcie prawem do życia w nieskażonym środowisku². W doktrynie przyjmuje się także, że prawo podmiotowe do bezpieczeństwa ekologicznego (art. 74 Konstytucji³) opiera się na postulatcie ochrony określonych wartości uznawanych za szczególnie cenne dla jednostki, które wchodzą w zakres tego prawa⁴. Na podstawie art. 74 ust. 1, 2

¹ W. Jakimowicz, *Publiczne prawa podmiotowe*, Warszawa 2002, s. 38.

² Np. J. Trzewik, *Publiczne prawa podmiotowe jednostki w systemie prawa ochrony środowiska*, Warszawa 2016, *passim*; D. Kuźniar, *Prawo do zdrowego środowiska jako konstytucyjnie gwarantowane prawo podmiotowe*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2021/3, s. 203 i n.; A. Haładyj, *Publiczne prawa podmiotowe w ochronie środowiska – 25 lat po przyjęciu konwencji z Aarhus*, „Studia Prawnoustrojowe” 2024/66, s. 93–103; M. Kenig-Witkowska, *Prawo do środowiska w prawie międzynarodowym*, „Państwo i Prawo” 2000/8, s. 27–41; K.A. Politowicz, *Lasy jako element dziedzictwa środowiskowego w kontekście praw podmiotowych*, „Sylwan” 2013/8, s. 632. Przywołani autorzy co do zasady opowiadają się za istnieniem konstytucyjnie umocowanego publicznego prawa podmiotowego do środowiska (życia w zdrowym środowisku). Odmienne np. W. Radecki, *Ochrona walorów turystycznych w prawie polskim*, Warszawa 2011, s. 77; J. Uliasz, *Prawo podmiotowe jednostki do środowiska. Perspektywa konstytucyjne* [w:] *Human Rights – Evolution in the digital era*, red. M. Sitek, J.B. Navarro, Józefów 2021, s. 145–158; M. Walas, *Korzystanie z lasów a korzystanie ze środowiska* [w:] *Wybrane problemy prawa leśnego*, red. B. Rakoczy, LEX 2011.

³ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.).

⁴ P. Korzeniowski, *Bezpieczeństwo ekologiczne jako instytucja prawna ochrony środowiska*, Łódź 2012, s. 380.

i 4 Konstytucji wyróżnić można publiczne prawa podmiotowe do żądania od władz publicznych prowadzenia polityki zapewniającej bezpieczeństwo ekologiczne również przyszłym pokoleniom, podejmowania przez te władze działań wyrażających się w szeroko ujmowanej ochronie środowiska oraz domagania się wspierania działań obywateli (organizacji ekologicznych) na rzecz ochrony i poprawy stanu środowiska⁵. Niniejsze opracowanie stanowi głos w dyskusji dotyczącej prawa do korzystania z jednego z obszarów środowiska, a mianowicie szeroko rozumianego prawa do lasu i jego znaczenia dla społeczeństwa. Korzystanie z zasobów leśnych ma aspekt wielowymiarowy i wymaga spojrzenia z różnych perspektyw, a właściwie – z uwagi na ograniczone ramy pracy – zasygnalizowania możliwych sposobów rozumienia tego prawa. Podkreślić należy, że ustawodawca w definicji środowiska zawartej w art. 3 pkt 39 ustawy – Prawo ochrony środowiska⁶ co prawda nie wymienia lasu, jednakże nie może budzić wątpliwości, że podobnie jak woda czy powietrze las stanowi jeden z istotnych elementów składających się na środowisko (art. 81 ust. 4 pkt 2 Prawa ochrony środowiska wskazuje, że szczegółowe zasady gospodarowania lasami, stanowiącymi jeden z elementów środowiska, określa ustawa o lasach⁷).

2. Prawo do korzystania ze środowiska a prawa człowieka

Prawo do życia w nieskażonym środowisku i skorelowane z nim prawo jednostki do domagania się podejmowania przez podmioty władzy publicznej działań prowadzących nie tylko do ochrony, ale przede wszystkim poprawy stanu środowiska należy uznać za publiczne prawo podmiotowe przysługujące jednostce, gwarantowane przez odpowiednio interpretowane przepisy Konstytucji (art. 1, art. 5, art. 30 w zw. z art. 31 ust. 3 i art. 68 ust. 1 i 4, art. 74 oraz art. 86). Także Europejski Trybunał Praw Człowieka uznał, że art. 8 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności⁸ należy postrzegać jako obejmujący prawo jednostek do skutecznej ochrony przez władze państwowe przed poważnymi negatywnymi skutkami zmian klimatu dla życia, zdrowia, dobrobytu i jakości życia⁹. Potwierdzenie szerokiej wykładni prawa do środowiska znalazło miejsce także m.in. w Rezolucji Zgromadzenia ONZ 76/300 z 28.07.2022 r.¹⁰, która uznała dostęp do czystego, zdrowego i zrównoważonego środowiska za prawo człowieka. Szczególne znaczenie mają

⁵ E.K. Czech, *Publiczne prawa podmiotowe do środowiska podmiotów korzystających ze środowiska*, Białyśtok 2021, s. 149.

⁶ Ustawa z 27.04.2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2025 r. poz. 647 ze zm.).

⁷ Ustawa z 28.09.1991 r. o lasach (Dz.U. z 2026 r. poz. 663), dalej: u.l.

⁸ Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4.11.1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.).

⁹ Wyrok Demir i Baykara v. Turcja z 12.11.2008 r., skarga nr 34503/97, § 519, podają za M.A. Nowicki, *Wokół Konwencji Europejskiej. Komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, LEX 2025, art. 8.

¹⁰ <https://digitallibrary.un.org/record/3983329?v=pdf> (dostęp: 12.09.2026 r.).

również postanowienia zawarte w Konwencji z Aarhus¹¹, wprowadzającej bezpośrednie prerogatywy jednostki do uzyskiwania dostępu do informacji o środowisku i jego ochronie (art. 4–5), udziału we władczych działaniach władzy publicznej podejmowanych w odniesieniu do środowiska (decyzjach, aktach planistycznych i normatywnych – art. 6–8) oraz do dostępu do wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska (art. 9). W szczególności to ostatnie prawo ma istotne znaczenie, jest bowiem jednocześnie gwarancją poszanowania praw jednostki i możliwości skutecznego domagania się ich poszanowania na podstawie przyznanej legitymacji do zaskarżania aktów władzy publicznej.

Na elementy prawa do korzystania ze środowiska odpowiedniej jakości, o czym była już mowa, składają się zarówno prawo jednostki do korzystania z takiego środowiska, jak i obowiązki podmiotów administrujących podejmowania działań niezbędnych nie tylko do zachowania środowiska, ale przede wszystkim jego poprawy w ramach zasady zrównoważonego rozwoju. Podkreślenia wymaga, że rozporządzenie (UE) 2024/1991 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie odbudowy zasobów przyrodniczych¹² jako główny cel wskazuje odbudowę zasobów przyrodniczych, gdyż sama ich ochrona jest niewystarczająca. Z oceny przeprowadzonej na terytorium UE w 2025 r. wynika, że jedynie 15% siedlisk będących środowiskiem życia różnych gatunków roślin i zwierząt jest w stanie dobrym¹³.

Unia Europejska nie prowadzi wspólnej polityki leśnej, w konsekwencji lasy pozostawiono regulacjom polityki krajowej, jednakże dostrzega istotne znaczenie terenów leśnych stanowiących szczególnie ekosystem, którego zła kondycja w sposób istotny ujemnie wpływa m.in. na produkcję tlenu, pochłanianie dwutlenku węgla, retencję wody i łagodzenie zmian klimatu. Unijna strategia na rzecz ochrony bioróżnorodności 2030¹⁴ przewiduje jako jeden z celów ochronę ściśłą co najmniej 30% obszarów chronionych w UE, w tym wszystkich lasów pierwotnych i starodrzewów (aktualnie ok. 2–4%). W 2021 r. została opracowana „Nowa strategia leśna UE 2030”¹⁵, która przewiduje liczne działania i środki na rzecz zwiększenia ochrony i odbudowy lasów, wzmocnienia zrównoważonej gospodarki leśnej oraz poprawy monitorowania i skutecznego zdecentralizowanego planowania w zakresie lasów w UE, aby zapewnić odporne ekosystemy leśne i umożliwić lasom wypełnianie ich wielofunkcyjnych zadań (preambuła).

¹¹ Konwencja o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska, sporządzona w Aarhus w dniu 25.06.1998 r. (Dz.U. z 2003 r. Nr 78, poz. 706).

¹² Rozporządzenie (UE) 2024/1991 Parlamentu Europejskiego i Rady z 24.06.2024 r. w sprawie odbudowy zasobów przyrodniczych i zmiany rozporządzenia (UE) 2022/869 (Dz.Urz. UE L 2024/1991).

¹³ <https://www.consilium.europa.eu/pl/infographics/state-of-eu-nature/> (dostęp: 12.09.2026 r.).

¹⁴ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Unijna strategia na rzecz bioróżnorodności 2030, Bruksela, 20.05.2020 r., COM(2020) 380 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:52020DC0380> (dostęp: 15.09.2026 r.).

¹⁵ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Nowa strategia leśna UE 2030, Bruksela, 16.07.2021 r., COM(2021) 572 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:52021DC0572&qid=1698158468325> (dostęp: 15.09.2026 r.).

3. Pojęcie lasu i prawne aspekty korzystania z lasu

Definicja legalna lasu w prawie polskim (art. 3 u.l.) nie jest do końca jednoznaczna¹⁶. Na gruncie prawa administracyjnego dla ustalenia, czy grunt jest lasem w rozumieniu prawa administracyjnego, sądy administracyjne przyjmują węższą koncepcję tego pojęcia – uznają, że konieczne jest łączne spełnienie kryterium przyrodniczego (pokrycie roślinnością leśną) i kryterium przestrzennego (zwarta powierzchnia co najmniej 0,10 ha), a także kryterium przeznaczenia (do produkcji leśnej – art. 3 pkt 1 lit. a; bądź grunt stanowiący rezerwat przyrody lub wchodzący w skład parku narodowego – art. 3 pkt 1 lit. b lub grunt wpisany do rejestru zabytków – art. 3 pkt 1 lit. c)¹⁷. Warto wspomnieć, że według danych Głównego Urzędu Statystycznego na koniec 2024 r. powierzchnia gruntów leśnych wynosiła 9488,8 tys. ha, w tym lasy zajmowały obszar 9289 tys. ha i stanowiły 29,6% powierzchni kraju¹⁸.

Tytułowe prawo do lasu obejmuje aspekty cywilnoprawne (prawnorzeczowe, obligacyjne i odszkodowawcze) oraz publicznoprawne. Struktura własnościowa terenów zalesionych w Polsce pozwala na wyodrębnienie tzw. lasów państwowych – stanowiących własność Skarbu Państwa (w tym pozostających w zarządzie Lasów Państwowych), komunalnych oraz lasów prywatnych. Podkreślenia jednak wymaga, że na gruncie ustawy o lasach linia demarkacyjna dotyczy wyłącznie lasów Skarbu Państwa i pozostałych (traktowanych jako prywatne). Stosunek udziału lasów prywatnych do publicznoprawnych wynosi około 1/5¹⁹, co wskazuje na istotny prymat własności publicznej, choć jednocześnie w art. 2 u.l. przyjęto koncepcję jedności leśnictwa bez względu na prawną formę własności lasu. Wymóg prowadzenia trwale zrównoważonej gospodarki leśnej został nałożony na wszystkich właścicieli lasów (art. 7 ust. 1 u.l.), wśród jej celów ustawa przyznaje zaś prymat funkcjom ochronnym wymienionym w art. 7 ust. 1 pkt 1–4 (przed gospodarczymi – z pkt 5, o ile kolejność uszeregowania poszczególnych celów ochrony w ustawie uznać należy za nieprzypadkową), nakładając w art. 9 i 13 u.l. (w zw. z art. 24) na właścicieli obowiązki podejmowania niezbędnych działań ochronnych. Prowadzenie gospodarki leśnej poza funkcjami ochronnymi obejmuje także pozyskiwanie i sprzedaż drewna, żywicy, choinek, karpiny, kory, igliwia, zwierzyny oraz płodów runa leśnego. Istotą zasady zrównoważonego rozwoju jest wyważenie interesów w sytuacji, gdy wartości pozostają w konflikcie²⁰. Konflikt pomiędzy potrzebami związanymi z ochroną lasów a potrzebami gospodarczego wykorzystania lasu jest widoczny

¹⁶ Świadczy o tym choćby wyrok SN z 28.01.2009 r., IV CSK 353/08, OSNC-ZD 2009/4, poz. 99, w którym dokonując wykładni systemowej, sąd uznał, że o tym, czy dana nieruchomości jest nieruchomością leśną, nie decyduje jej przeznaczenie do produkcji leśnej, lecz decyduje obszar, rzeczywisty stan gruntu oraz rzeczywisty cel, na który był wykorzystywany.

¹⁷ Wyroki NSA: z 23.04.2013 r., I OSK 1983/11, LEX nr 1336348; z 23.05.2013 r., II OSK 215/12, LEX nr 1559533; z 2.10.2015 r., II OSK 308/14, LEX nr 2002652; z 23.04.2020 r., II OSK 1006/19, LEX nr 3005640. Krytyczną analizę definicji lasu zarówno na gruncie ustawy o lasach, jak i innych ustaw oraz w orzecznictwie Sądu Najwyższego i sądów administracyjnych przeprowadził J. Ptak, zarzucając m.in. zbyt szerokie rozumienie tego pojęcia oraz postulując jego redefinicję – zob. J. Ptak, *Definicja lasu w ustawie o lasach*, „Prawne Problemy Górnictwa i Ochrony Środowiska” 2016/1, s. 67–84.

¹⁸ <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rolnictwo-lesnictwo/lesnictwo/lesnictwo-w-2024-r-3,6.html>.

¹⁹ Dane GUS na koniec 2024 r.

²⁰ Z. Bukowski, *Zrównoważony rozwój w systemie prawa*, Toruń 2009, s. 71.

w konstrukcji zadań Lasów Państwowych, którym ustawodawca powierzył zarówno zadania o charakterze ochronnym (np. zalesianie czy pielęgnacja), jak i zadania związane z gospodarką leśną, np. wyręb i sprzedaż drewna²¹, choć – jak już wyżej wspomniano – cele te zostały postawione także przed właścicielami prywatnymi. Sąd Najwyższy podkreślił, że głównym zadaniem Lasów Państwowych w zakresie działalności leśnej jest zarządzanie, ochrona, zagospodarowanie, utrzymanie i powiększanie zasobów i upraw leśnych oraz gospodarowanie zwierzyną, a nie zarobkowa działalność wytwórcza czy handlowa w tym zakresie, choć wykonując te zadania, Gospodarstwo Leśne prowadzi działalność zarobkową wytwórczą i handlową, z której dochodów pokrywa wydatki związane ze swoją podstawową działalnością, czyli ochroną i rozwojem lasów²².

W ujęciu publicznoprawnym prawo do lasu wprowadza o wiele szerszy kontekst, na który składa się prawo do powszechnego korzystania z lasów (gospodarczego i rekreacyjnego) z ograniczeniami wskazanymi w ustawie, prawo do zachowania lasu i jego funkcji istotnych dla zrównoważonego rozwoju czy wreszcie prawo do współdecydowania o zasadach gospodarki leśnej i wykorzystywania lasu. Wynika to z funkcji ochronnych lasu obejmujących przeciwdziałanie zmianom klimatu i łagodzenie ich skutków oraz zapewnienie stabilności środowiska, natomiast aktualnie funkcje ekologiczne, społeczne i gospodarcze lasów są zagrożone przez kryzys klimatyczny i antropopresję.

4. Struktura własności lasów i zasady ich udostępniania

Zgodnie z art. 1 Konstytucji Rzeczpospolita Polska jest dobrem wspólnym wszystkich obywateli, a w myśl art. 1 pkt 3 ustawy o zachowaniu narodowego charakteru strategicznych zasobów naturalnych kraju²³ do strategicznych zasobów naturalnych kraju zalicza się m.in. lasy państwowe. Gospodarowanie strategicznymi zasobami naturalnymi jest prowadzone zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju w interesie dobra ogólnego (art. 3). Wstęp do lasów państwowych i dostęp do cieków i zbiorników wodnych stanowiących własność Skarbu Państwa jest wolny (art. 6), a świadczenia pozaprodukcyjne zasobów naturalnych Skarbu Państwa na potrzeby własne ludności, szczególnie rekreacja oraz niekomercyjny zbiór runa leśnego, są nieodpłatne (art. 5 ust. 1). Potwierdzenie powszechnej dostępności lasów znalazło się także w ustawie o lasach, przy czym wprost prawo to zostało zagwarantowane w art. 26 u.l. w stosunku do lasów państwowych stanowiących wspólną własność („są udostępniane”), natomiast z zastrzeżeniem dominującego znaczenia prawa własności – w art. 28 u.l., w odniesieniu do lasów prywatnych (w tym należących do

²¹ B. Rakoczy, *Wprowadzenie do prawa leśnego* [w:] *Wybrane problemy prawa leśnego*, red. B. Rakoczy, LEX 2011. Problematyce tej poświęcona została także np. konferencja naukowa zorganizowana przez Polskie Towarzystwo Leśne we wrześniu 2025 r. nt. „Racjonalność i odpowiedzialność w zarządzaniu zasobami leśnymi w Polsce” – referaty dostępne na stronie <https://ptl.pl/posts/konferencje-naukowe> (dostęp: 15.09.2026 r.).

²² Wyrok SN z 6.07.2011 r., I CSK 582/10, LEX nr 970063.

²³ Ustawa z 6.07.2001 r. o zachowaniu narodowego charakteru strategicznych zasobów naturalnych kraju (Dz.U. z 2018 r. poz. 1235).

jednostek samorządu terytorialnego). Ustawodawca uwzględnił zatem prymat prawa własności w znaczeniu wynikającym z art. 140 Kodeksu cywilnego²⁴, tj. obejmującym możliwość korzystania, z wyłączeniem innych osób, z rzeczy zgodnie ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa oraz rozporządzania nim. Emanacją tego prawa jest uprawnienie właściciela lasu prywatnego do wprowadzenia ograniczenia bądź zakazu wstępu do lasu poprzez stosowne oznakowanie tego obszaru, a gwarancję jego poszanowania stanowi art. 151 Kodeksu wykroczeń²⁵ (naruszenie opatrzone sankcją w postaci kary grzywny do 500 zł lub kary nagany). Szczególna ochrona prawa własności wynika z art. 64, art. 21 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, gwarantując dopuszczalność pozbawienia bądź ograniczenia tego prawa wyłącznie w akcie rangi ustawowej i tylko z ważnych względów (w tym ochrony środowiska albo wolności i praw innych osób). Wprowadzony w art. 28 u.l. prymat prawa własności nad prawem korzystania z lasu (udostępniania) koreluje z treścią znowelizowanego art. 27b ustawy – Prawo łowieckie²⁶, przyznającego właścicielowi i użytkownikowi wieczystemu nieruchomości wchodzącej w skład obwodu łowieckiego prawo osobiste (a więc wygasające z dniem śmierci) do złożenia oświadczenia o zakazie wykonywania polowania na tej nieruchomości. Brak oznakowania lasu prywatnego zakazem wstępu należy zatem traktować jako domniemaną zgodę właściciela lasu na jego powszechne udostępnianie (jako dobra wspólnego). Brak jest podstaw prawnych, aby nałożyć na społeczeństwo (jednostkę) obowiązek ustalania rodzaju prawa własności danego obszaru leśnego. Nie można przy tym zapominać, że w świetle art. 26 ust. 1 u.l. większość lasów stanowi własność Skarbu Państwa, a zatem to właściciel prywatny powinien – o ile oczywiście widzi taką potrzebę – prawidłowo oznaczyć las prywatny, wykluczając w ten sposób nieświadome naruszanie jego prawa.

Lasy stanowiące własność Skarbu Państwa są udostępniane zgodnie z art. 27 ust. 1–3 u.l. także do zbioru płodów runa leśnego (jagody, grzyby itp.) na potrzeby własne oraz, po zawarciu stosownej umowy z nadleśniczym, na potrzeby przemysłowe. W odniesieniu do lasów prywatnych prawo właściciela do czerpania z nich korzyści wynika bezpośrednio z istoty prawa własności (art. 140 k.c.). Powstaje przy tym wątpliwość, czy samo oznakowanie danego obszaru leśnego jako własności prywatnej stanowi podstawę do traktowania tego lasu jako objętego zakazem wstępu i zbioru płodów runa leśnego (kwestie dopuszczalności pozyskiwania drewna objęte są reglamentacją). W mojej ocenie samo oznaczenie lasu jako prywatnej własności nie stanowi podstawy do pozbawienia jednostki prawa do korzystania z tego lasu (jego udostępnienia) jako dobra wspólnego. W treści art. 28 u.l. ustawodawca przyznał właścicielowi lasu prywatnego prawo wprowadzenia zakazu wstępu do lasu, pod warunkiem oznakowania go odpowiednią tablicą. To zatem właściciel lasu prywatnego, korzystając ze swojego prawa własności, może ograniczyć prawo powszechnego korzystania z lasu i dopiero skorzystanie z tego prawa (oznakowanie zakazem wstępu) wyłącza uprawnienie jednostki do korzystania ze wstępu do lasu. Powyższa konstatacja dotyczy jednakże wyłącznie prawa wstępu do lasu czy też przechodu i nie obejmuje pozostałych uprawnień

²⁴ Ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2026 r. poz. 795), dalej: k.c.

²⁵ Ustawa z 20.05.1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2025 r. poz. 734 ze zm.).

²⁶ Ustawa z 13.10.1995 r. – Prawo łowieckie (Dz.U. z 2025 r. poz. 539 ze zm.).

właścicielskich, w szczególności prawa do korzystania z runa leśnego. O ile bowiem dla wprowadzenia ograniczeń w dostępie do lasu publicznego konieczne jest oznakowanie nieruchomości odpowiednimi tablicami z zakazem wstępu, o tyle samo oznakowanie lasu jako prywatnego stanowi wystarczającą podstawę do oczekiwania przez właściciela poszanowania jego prawa do pobierania pożytków z lasu (z art. 140 k.c. wyprowadzić należy w takim przypadku zakaz pozyskiwania plodów runa leśnego).

5. Prawo do lasu jako publiczne prawo podmiotowe

Najistotniejszy jednak aspekt prawa do lasu, ujmowanego w kontekście publicznego prawa podmiotowego, stanowi oczekiwanie jednostki umożliwienia jej korzystania z lasu nie tylko w kontekście rekreacyjno-wypoczynkowo-gospodarczym, ale przede wszystkim w ramach urzeczywistniania przez lasy funkcji, których celem jest zachowanie bioróżnorodności ekosystemu, ochrona powietrza, gleb przed erozją, wód powierzchniowych i głębinowych (stabilizacja obiegu wód), a także retencji zlewni oraz przeciwdziałanie zmianom klimatycznym. Ujęcie to uwzględnia jedno z podstawowych założeń teorii użytkowania lasu, zgodnie z którym obecność fizyczna człowieka w lesie nie stanowi warunku niezbędnego tego użytkowania, gdyż każdy skrawek lasu w dowolnym miejscu na ziemi, niezależnie od swej aktualnej dostępności (czy niedostępności), podlega stałemu procesowi użytkowania²⁷.

Z punktu widzenia prawa do korzystania z lasu jako elementu środowiska, które istotnie wpływa na prawidłową realizację konstytucyjnie zagwarantowanego prawo do życia i zdrowia, wpływ lasu na przeciwdziałanie niekorzystnym wpływom zarówno przemysłu, jak i wynikającym ze zmian klimatu jest niekwestionowany. Powstaje jednak wątpliwość na ile, w szczególności w lasach państwowych, funkcje te są realizowane. Wyniki kontroli przeprowadzonej przez Najwyższą Izbę Kontroli za okres 2019–2024 r. wykazały, że działania Lasów Państwowych, których celem była adaptacja gospodarki leśnej do zmian klimatycznych (w tym przebudowa drzewostanów z monokulturowych nastawionych na produkcję drewna gospodarczego na różnorodne z przewagą drzew liściastych i zwiększenie lesistości), nie przyniosły znaczących rezultatów. Kontrola ta wykazała też, że Lasy Państwowe pozyskały w sumie 19,9 mln m³ drewna z terenów, na których nie obowiązywały tzw. plany urządzenia lasu (mające gwarantować prowadzenie zrównoważonej gospodarki leśnej – art. 7 ust. 1 u.l.), w tym z obszarów Natura 2000²⁸. Problem nadmiernej eksploatacji gospodarczej lasów w ostatnich latach (wyręb lasów) został także dostrzeżony przez Komitet Problemowy do spraw Kryzysu Klimatycznego przy Prezydium PAN, który uchwałą z 5.01.2024 r. dotyczącą wpływu zmiany klimatu na lasy i lasów na klimat wezwał do opracowania wielowymiarowej, opartej na dialogu społecznym polityki leśnej oraz podkreślił kluczową rolę, jaką lasy odgrywają w przeciwdziałaniu zmianom klimatu i łagodzeniu

²⁷ P. Paschalis-Jakubowicz, *Kilka odniesień teoretycznych do formułowanych zasad użytkowania lasu*, „Sylwan” 2004/5, s. 24.

²⁸ Informacja o wynikach kontroli LZG.430.3.2024, <https://www.nik.gov.pl/kontrole/P/24/094/> (dostęp: 15.09.2026 r.).

ich skutków (kompensowania emisji dwutlenku węgla, stabilizacji obiegu wody, ochrony różnorodności biologicznej). Wśród najpilniejszych wyzwań wskazano konieczność:

- a) bezzwłocznego ograniczenia lub wyeliminowania wycinki drzew (szczególnie liściastych) w obszarach chronionych i ich bezpośrednim sąsiedztwie, na terenach górskich, w dolinach cieków i w obszarach najcenniejszych przyrodniczo;
- b) ustanowienia moratorium na wycinkę drzew starych i starodrzewów leśnych do czasu rozpoznania ich zasobów w skali kraju i możliwości objęcia ich ochroną;
- c) objęcia ochroną i wspierania odtwarzania mokradeł leśnych oraz wszystkich innych naturalnych form retencji wody na terenach lasów²⁹.

Przedstawienie wybranych aspektów prawa do lasu pozwala na konstatację, że aktualnie obowiązujące regulacje, choć umożliwiają różnorodne rodzaje korzystania z obszarów leśnych, nie zapewniają wystarczających instrumentów prawnych pozwalających na skuteczną realizację prawa jednostki do domagania się działań, których celem jest zapewnienie realizacji funkcji ochronnych lasu. Nie może budzić wątpliwości konieczność podejmowania skuteczniejszych działań na rzecz dostosowania gospodarki leśnej do zmian klimatycznych, co wymaga w pierwszej kolejności gospodarowania zasobami drewna w sposób uwzględniający cele zrównoważonego rozwoju. Projektowana nowelizacja ustawy o lasach³⁰ przewiduje m.in. udział interesariuszy społecznych oraz partycypację społeczną przy opracowywaniu planów urządzenia lasu, uwzględnienie w tej procedurze opinii i uzgodnień organów właściwych w zakresie ochrony przyrody, pasa nadbrzeżnego, ochrony zabytków, gospodarki wodami, ochrony uzdrowiskowej oraz dopuszczalność zaskarżenia planów do sądu administracyjnego, jednakże spotkała się z ostrą krytyką zarówno organizacji ekologicznych, Rzecznika Praw Obywatelskich, jak i środowiska leśnego. Na chwilę obecną nie można oczywiście stwierdzić, jaki kształt ostatecznie przyjmą te rozwiązania, choć pewne projektowane zmiany niewątpliwie mogą zapewnić pełniejszą realizację prawa do lasu.

Abstract

The right to the forest

Dr Renata Lewicka – University of Lodz

ORCID: 0000-0001-5609-3072

This study presents various aspects of an individual's public right to forests. Of particular importance is not only the right to recreational or economic use of forests, but above all, the right to demand improvement of forest conditions, given their impact on oxygen production, carbon dioxide absorption, water retention, and climate change mitigation.

²⁹ <https://pan.pl/app/uploads/2025/02/Komunikat-01-2024-na-temat-wplywu-zmiany-klimatu-na-lasy.pdf> (dostęp: 15.09.2026 r.).

³⁰ Projekt UD61, <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12388203> (dostęp: 15.09.2026 r.).

Keywords: *public subjective rights, forests, sustainable forest management, the right of an individual to use the forest*

Bibliografia / References

- Bukowski Z., *Zrównoważony rozwój w systemie prawa*, Toruń 2009
- Czech E.K., *Publiczne prawa podmiotowe do środowiska podmiotów korzystających ze środowiska*, Białystok 2021
- Haładyj A., *Publiczne prawa podmiotowe w ochronie środowiska – 25 lat po przyjęciu konwencji z Aarhus*, „Studia Prawnoustrojowe” 2024/66
- Jakimowicz W., *Publiczne prawa podmiotowe*, Warszawa 2002
- Kenig-Witkowska M., *Prawo do środowiska w prawie międzynarodowym*, „Państwo i Prawo” 2000/8
- Korzeniowski P., *Bezpieczeństwo ekologiczne jako instytucja prawna ochrony środowiska*, Łódź 2012
- Kuźniar D., *Prawo do zdrowego środowiska jako konstytucyjnie gwarantowane prawo podmiotowe*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2021/3
- Nowicki M.A., *Wokół Konwencji Europejskiej. Komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, LEX 2025
- Paschalis-Jakubowicz P., *Kilka odniesień teoretycznych do formułowanych zasad użytkowania lasu*, „Sylwan” 2004/5
- Politowicz K.A., *Lasy jako element dziedzictwa środowiskowego w kontekście praw podmiotowych*, „Sylwan” 2013/8
- Ptak J., *Definicja lasu w ustawie o lasach*, „Prawne Problemy Górnictwa i Ochrony Środowiska” 2016/1
- Radecki W., *Ochrona walorów turystycznych w prawie polskim*, Warszawa 2011
- Rakoczy B., *Wprowadzenie do prawa leśnego* [w:] *Wybrane problemy prawa leśnego*, red. B. Rakoczy, LEX 2011
- Trzewik J., *Publiczne prawa podmiotowe jednostki w systemie prawa ochrony środowiska*, Warszawa 2016
- Uliasz J., *Perspektywa konstytucyjne* [w:] *Human Rights – Evolution in the digital era*, red. M. Sitek, J.B. Navarro, Józefów 2021
- Włas M., *Korzystanie z lasów a korzystanie ze środowiska* [w:] *Wybrane problemy prawa leśnego*, red. B. Rakoczy, Warszawa 2011